

293. — D. Horvatić, Miljenko Stančić, Izraz (Sarajevo), 1977, 10. — Z. Tonković, Mrtva priroda u novijem hrvatskom slikarstvu (katalog), Osijek 1979. — I. Zidić, Miljenko Stančić, Zagreb 1979. — Ž. Košćević, Grafika u Hrvatskoj, u katalogu: Jugoslavenska grafika 1950–1980, Beograd 1986. — Z. Riš, Postojanost figurativnog 1950–1987 (katalog), Zagreb 1987. — Ž. K.Č.

STANDL, Ivan, fotograf (Prag, 27. X. 1832 — Zagreb, 30. VIII. 1897). U Pragu završio tehničku školu; od 1864. živio u Zagrebu gdje je u svojem ateljeu snimao portrete, skupne fotografije i umj. djela. Važniji su njegovi snimci izvan ateljea: panorame, arhitektura i spomenici Zagreba, stare gradine, dvorci i krajolici Hrvatske. Svojim karakterističnim serijama opremao albume i mape fotografija (*Jurjaves*, 1867; *Uspomena na I obću hrvatsku učiteljsku skupštinu u Zagrebu 1875*; *Slike zagrebačkog potresa od 1880*; *Zagreb, I. gospodarsko-šumarska izložba 1891*, te dva albuma o Zagrebu, 1895). Njegova mapa *Fotografske slike iz Hrvatske* (1870) izložena je i nagrađena u Londonu 1874. Nagrađen je na izložbama u Zagrebu (1864), Moskvi (1872), Teplicama (1879), Székesfehérváru (1879), Egeru (1881), Trstu (1882) i Budimpešti (1885). Dobio je naslov fotografa Jugoslavenske akademije u Zagrebu (1874).

LIT.: Fotografija u Hrvatskoj, I, Rani zagrebački fotografi (katalog), Zagreb 1978. — N. Grčević, Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj, Zagreb 1981. — Fotografija u Hrvatskoj 1848–1951 (katalog), Zagreb 1994. — N. Gč.

STANIĆ, Josip (Stanios), slikar (Križ kraj Petrinje, 1. VIII. 1943). Studirao slikarstvo na Accademia di Belle Arti u Rimu (A. Ziveri). Slika portrete, figuradne kompozicije i krajolike u tradiciji pučkoga likovnog izraza te breughelovske asocijativnosti na tragu fovističke kromatike. — Samostalno izlagao u Zagrebu, Splitu, Dubrovniku i Sisku te u Francuskoj i Kanadi.

LIT.: G. Anelli, Incontro con Stanios, Roma 1976.

R.

STANIĆ, Milovan, slikar (Omiš, 3. V. 1929 — Los Angeles, 19. VII. 1989). Studirao na Akademiji u Zagrebu. Izlagao od 1950. Slikao motive iz Dubrovnika i Dalmacije, ekspresivnim potezima i suzdržanim koloritom (*Dubrovnik*, *Stradun*, *Sveti Vlaho*, *Hvar*). Njegovi se portreti (*Moj otac*, *Danijel*, *Boško*) odlikuju dramatičnim uranjanjem u psihi modela, a simbolične kompozicije govore o životnoj ugroženosti suvremena čovjeka (*Golubovi*). Poslije 1970. slikao groteskne prizore s aktovima naglašene čulnosti (*Paranoički doručak*). — Samostalno je izlagao u Dubrovniku, Splitu, Zagrebu, Beogradu, Novome Sadu, Parizu, Genovi, Hamburgu, Los Angelesu, San Franciscu i New Yorku.

LIT.: D. Dragojević, Milovan Stanić (katalog), Dubrovnik 1973. — A. Karaman, Slikarstvo i kiparstvo u Dubrovniku od 1945. do danas, u katalogu: 100 godina moderne umjetnosti u Dubrovniku, Dubrovnik 1978. — G. Quien, Hrvatski vedutisti od Bukovca do danas (katalog), Dubrovnik 1981. — Ž. Sa.

STANKIR, Stjepan, naivni slikar (Đurđevac, 13. VIII. 1937). Po zanimanju poljoprivrednik. Izlaže od 1953. Član Likovnoga društva »Mirko Virius« u Koprivnici (od 1957). Slika na staklu u tipičnoj maniri slikara podravskoga kruga, uglavnom prizore iz seoskoga života (*Pečenje rakije*, 1974). Samostalno izlagao u Đurđevcu (1960), Koprivnici (1960), Bjelovaru (1961) i Hlebinama (1990). Bavi se skulpturom.

LIT.: V. Bohnjarić-Vučković, Stjepan Stankir (katalog), Hlebine 1990.

N. Kri.

STANOJEVIĆ, Dušan, kipar (Split, 3. III. 1909 — 28. VIII. 1981). Studirao na akademijama u Zagrebu i Beogradu. Kao izraziti figurativni kipar radio portrete, poprsja, medaljone i reljefe u bronci i drvu. Bavi se sakralnom plastikom. Izradio poprsje M. Pavlinovića za knjižnicu u Makarskoj.

STARA GRADIŠKA, naselje i utvrda kraj prastaroga prijelaza preko Save, nasuprot Bosanske Gradiške. Postojala je već u XVI. st. Utvrda s dvama bastionima bila je okružena opkopima i naseljem opasanim trokutastim zidovima s bastionima. Tu su utvrdu Turci držali od 1537; 1688. i poslije, u više su je navrata obnavljali. — Veliku tvrđavu u sastavu Vojne krajine počeo je graditi G. E. Laudon 1762. — U naselju su nekada postojale pravosl. crkva Sv. Nikole (1745) s ikonostasom (1747), barokna župna crkva Sv. Mihovila (1776), te turbe tur. proroka Gajbije (XVII. st.), pokraj Savskih vrata. Utvrda i tvrđava razorene su u agresiji na Hrvatsku 1991–92.

LIT.: Stara Gradiška, Neven, 1853, 29. — G. Szabo, SG. — M. Kostić, Gajbijino turbe, Narodna starina, 1937, 33. — V. Bedenko, Urbanistička prošlost Stare Gradiške, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1976–77, 2–3. — Cultural Heritage of Croatia in the War 1991/92, Zagreb 1993. — A. Ht.

I. STANDL., Portret žene

STARA MARČA, selo blizu Ivanić-Grada. God. 1207. kralj Andrija II. poklonio je Marču regularnim kanonicima Sv. Groba jeruzalemskoga, koji su tu imali samostan. Na njegovim su ruševinama kaluđeri iz Rmnja (Bosna) osnovali manastir (1578–88). Marčanski arhimandrit Simeon Vretajanski postao je episkop »srpskog naroda u Ugarskoj, Slavoniji i Hrvatskoj« (1611), nakon što je priznao vrhovništvo rimskoga pape. On je podignuo drvenu crkvu i manastir Sv. Mihovila Arhandela. God. 1654–57. sagrađena je crkva križne osnove s kupolom, u srpsko-biz. stilu. Ogorčeni na uniju s kat. crkvom, Srbi su zapalili 1739. crkvu i manastir, ali su iznijeli važne dokumente (*Statuta Valachorum*, 1630), a crkv. predmete i knjige prenijeli u manastir Lepavinu. Marča je obnovljena do 1748, ali je ni pravoslavci ni grkokatolici nisu mogli održati pa je nakon kat. redovnika pijarista (1755–75) prepuštena propadanju. Ikonostas, stolice i pijevnica preneseni su u parohijsku crkvu u Lipovčanima. Rukopisne knjige, dijelom pisane i ukrašene u Marči (*Psaltir*, *Djela apostolska*, XVII. st.), čuvaju se u HAZU i Srpskoj pravoslavnoj mitropoliji u Zagrebu.

LIT.: D. Kašić, Srpski manastiri u Hrvatskoj i Slavoniji, Beograd 1971. — L. Dobronić, Posjedi i sjedište templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 1984, 406. — R.

STARA NOVALJA, naselje na Pagu. U njemu se nalaze ruševine romaničke crkvice Sv. Kristofora. Crkvu Sv. Marije sagradio je 1375. Ivuš Belobrad iz Paga (obnovljena 1988).

STARČEVAČKA KULTURA → PRAPOVIJEST

STARČEVIĆ, Ante, kipar (Zagreb, 29. VIII. 1933). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1957 (F. Kršinić, A. Augustinčić). Radi realističke skulpture u drvu, bronci i terakoti; u novijem razdoblju naglašava ekspresivnost oblika (ciklusi *Ličanke*, *Otočanke*, *Primorke*). Autor mnogobrojnih portreta (I. Režek, V. Filakovac, kardinal F. Kuharić) i spomenika (I. Paližana i P. Berislavić u zagrebačkoj katedrali, 1971; brončana vrata krstionice u šibenskoj katedrali, 1972; *Lavoslav Ružička* u Zürichu, 1987; *Podvodni ribolovac* u Malome Lošinj, 1989). Izveo niz crkv. djela u Visokom (1970), Stražmanu (1980), Širokome Brijegu (1987), Mariji Bistrici (1990), Rešetarima (1996) i dr. Radi reljefe, medalje i plakete u kojima se stilizirani figuradni prizori izdvajaju iz podloge (serija *Autoportret*,